

Ir. J.M. Biemans
Ir. W.H. Damen

No. 2.38

**PRODUKTIEOMVANG
EN PRODUKTIEPÁTRON
VAN DE LANDBOUWBEDRIJVEN
OP DE ZUIDELIJKE ZÁNDGRONDEN**

(Deel II: Vergelijking van een aantal groepen bedrijven)

L26
2.38 B

Januari 1972

**Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Streekonderzoek**

393014

Inhoud

	Blz.	
WOORD VOORAF	5	
HOOFDSTUK I	DOEL EN OPZET VAN HET ONDERZOEK	7
	§ 1. Inleiding	7
	§ 2. Opzet van het onderzoek	9
HOOFDSTUK II	OMVANG VAN BEDRIJVEN EN BEDRIJFS- ONDERDELEN, AANTAL PRODUKTIE- TAKKEN EN SPECIALISATIE	10
	§ 1. De diverse groepen van bedrijven	10
	§ 2. De produktieomvang (in sbe) van de bedrijven	11
	§ 3. De produktieomvang (in sbe) van de produktietakken	12
	§ 4. Het aantal produktietakken per bedrijf	13
	§ 5. De specialisatie-index	14
HOOFDSTUK III	DE ONTWIKKELINGEN OP DE BEDRIJVEN MET HETZELFDE BEDRIJFSHOOFD IN BEIDE PEILJAREN	16
	§ 1. De produktieomvang (in sbe) van de bedrijven	16
	§ 2. De produktieomvang (in sbe) van de produktietakken	16
	§ 3. Het aantal produktietakken per bedrijf	18
	§ 4. De specialisatie-index	19
HOOFDSTUK IV	DE ONTWIKKELINGEN OP DE OVERGE- DRAGEN BEDRIJVEN	20
	§ 1. De produktieomvang (in sbe) van de bedrijven	20
	§ 2. De produktieomvang (in sbe) van de produktietakken	20
	§ 3. Het aantal produktietakken per bedrijf	22
	§ 4. De specialisatie-index	23
SAMENVATTING		24
BIJLAGEN		29

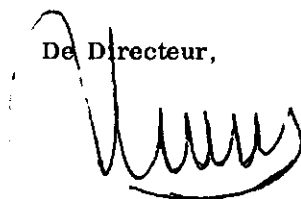
Woord vooraf

Op verzoek van de Provinciale raden voor de bedrijfsontwikkeling in de landbouw in Noord-Brabant en Limburg, werd door het Landbouw-Economisch Instituut een oriënterend onderzoek ingesteld naar de factoren die bedrijfsvereenvoudiging (ontmenging) bevorderen c.q. belemmeren. Om dit oriënterende onderzoek te kunnen uitvoeren was allereerst inzicht nodig in de recente ontwikkeling op de agrarische bedrijven in Noord-Brabant en Limburg.

Dit onderzoek naar de feitelijke ontwikkeling op de bedrijven is thans gereed. Het heeft betrekking op de periode 1964 - 1969. De resultaten van het onderzoek zijn in twee rapporten neergelegd. In het eerste rapport, dat enige tijd geleden verscheen, werd een representatieve steekproef uit de bedrijven die in 1964 werden geteld, vergeleken met een representatieve steekproef uit de bedrijven van 1969. In het tweede rapport, dat thans voor u ligt, wordt aandacht geschonken aan de veranderingen, die bij bepaalde groepen van bedrijven zijn opgetreden (zoals overgenomen bedrijven, bedrijven met hetzelfde bedrijfshoofd in 1964 en 1969).

Het onderzoek werd verricht op de afdeling Streekonderzoek door ir. J.M. Biemans en ir. W.H. Damen.

De Directeur,

(Prof.dr. A. Maris)

Den Haag, januari 1972

HOOFDSTUK I

Doel en opzet van het onderzoek

§ 1. Inleiding

Het gemengde landbouwbedrijf in Noord-Brabant en Limburg wordt van oudsher gekenmerkt door een vrij groot aantal, overwegend kleine, produktietakken. In de achter ons liggende jaren zijn er echter duidelijke veranderingen opgetreden. Zo is de produktieomvang van vele bedrijven aanzienlijk vergroot. Ook de produktieomvang van de afzonderlijke bedrijfsonderdelen is op verschillende bedrijven sterk uitgebreid. In het aantal takken per bedrijf bleek tot voor kort geen ingrijpende wijziging te zijn gekomen. Weliswaar bleek, dat er zich op een aantal bedrijven bedrijfsvereenvoudiging of ontmenging had voorgedaan, doch de geconstateerde veranderingen waren over het algemeen niet erg ingrijpend en waren ook niet op grote schaal opgetreden.

Voor wat het veehouderijgedeelte betreft kwam een en ander bij voorbeeld naar voren uit LEI-studie No. 23 1) en uit een op initiatief van de Provinciale raad voor de bedrijfsontwikkeling in Noord-Brabant uitgevoerd onderzoek 2). Beide onderzoekingen beperkten zich overigens tot de Brabantse zandgronden ten oosten van de lijn Tilburg-Den Bosch; zij hadden betrekking op de periode 1957-1961 resp. 1961-1966. Wij mogen aannemen, dat de ontwikkeling op de Limburgse zandgronden in de desbetreffende jaren zeer waarschijnlijk min of meer gelijk is geweest aan die op de Oostbrabantse zandgronden.

Sinds de beide zo juist genoemde onderzoekingen werden uitgevoerd zijn inmiddels weer een aantal jaren verstreken. Ten einde geïnformeerd te worden over de meer recente ontwikkelingen op de landbouwbedrijven werd een nieuw onderzoek uitgevoerd. In dit onderzoek, dat de Oostbrabantse 3) en de Noordlimburgse zandgronden 4) omvat en betrekking heeft op de jaren 1964 en 1969, zijn de volgende punten aan de orde gesteld :

- 1) J.M. Schippers en G.H. Wolsink : "Produktieomvang en specialisatie op de Brabantse gemengde bedrijven", 1965.
- 2) J.M. Biemans : "Naar grotere produktie-eenheden in de Brabantse veehouderij ?", 1967.
- 3) De Meijerij, de westelijke Kempen, de oostelijke Kempen, het noordelijke Peelgebied, het zuidelijke Peelgebied en het Land van Cuijk.
- 4) Westelijk Noord-Limburg en de noordelijke Maasvallei.

- de ontwikkeling van de produktieomvang van de bedrijven;
- de ontwikkeling van de omvang van de verschillende produktietakken op de bedrijven;
- de ontwikkeling van het aantal produktietakken op de bedrijven;
- de ontwikkeling van de specialisatie-index.

In het inmiddels verschenen eerste deelrapport van dit onderzoek werd de situatie op de bedrijven in 1964 vergeleken met die in 1969. In dit tweede deelrapport zal onze aandacht gericht zijn op enkele ontwikkelingen in de tussenliggende periode op bepaalde groepen van bedrijven (overgedragen bedrijven, bedrijven met hetzelfde bedrijfshoofd enz.). Dit gebeurt, omdat de ontwikkeling wat produktieomvang en produktiepatroon betreft bij de diverse groepen bedrijven anders kan zijn verlopen.

§ 2. Opzet van het onderzoek

Bij het onderzoek zijn alleen bedrijven betrokken, waarvan het hoofdberoep van het bedrijfshoofd landbouwer is en waarvan de omvang 10 sbe of meer is. De tuinbouwbedrijven en de bedrijven < 10 sbe zijn dus buiten beschouwing gebleven.

Gezien het grote aantal landbouwbedrijven in het gebied van onderzoek spreekt het vanzelf, dat er met een steekproef gewerkt moest worden. Het onderzoek is nu gebaseerd op twee steekproeven: een steekproef uit alle bedrijven, die in 1964 bij de mei-inventarisatie landbouwer als hoofdberoep opgaven en waarvan de produktieomvang minstens 10 sbe was, en een soortgelijke steekproef voor het jaar 1969. Deze steekproeven zijn zó getrokken dat één bedrijf niet in beide steekproeven tegelijk kan zijn opgenomen. De steekproefgrootte bedroeg 1 : 20. De gang van zaken was verder als volgt: van de bedrijven uit de steekproef-1964 werden de bedrijfsgegevens van 1964 genoteerd en ook die van 1969 (indien de bedrijven althans nog aanwezig waren); van de bedrijven uit de steekproef-1969 werden de bedrijfsgegevens van 1969 genoteerd en ook die van 1964 (voor zover deze bedrijven toen reeds aanwezig waren). Op deze wijze kon een aantal groepen van bedrijven worden onderscheiden (zie hiervoor hoofdstuk II).

In het onderzoek zijn de volgende negen produktietakken onderscheiden: akkerbouw, tuinbouw, melkveehouderij, rundveemesterij (excl. kalvermesterij), kalvermesterij, varkensfokkerij, varkensmesterij, legkippenhouderij en slachtkuikenmesterij. Ten aanzien van de omvang van de produktietakken is de benedengrens gesteld op 2,5 sbe 1) m.a.w. de bedrijfsonderdelen moesten gelijk of groter zijn dan 2,5 sbe om als produktietak te worden aangemerkt.

---

1) 2,5 sbe komt ongeveer overeen met: 0,6 ha akkerbouw, 0,15 ha tuinbouw (open grond), 1 melkkoe, 3 stuks mestvee, 6 mestkalveren, 1,5 fokzeug, 15 mestvarkens, 125 leghennen of 625 slachtkuikens.

HOOFDSTUK II

Omvang van bedrijven en bedrijfsonderdelen, aantal produktietakken en specialisatie

§ 1. De diverse groepen van bedrijven

Door de gegevens te verzamelen op de wijze, zoals in Hoofdstuk I omschreven, was het mogelijk een aantal groepen van bedrijven te onderscheiden.

In tabel 1 is hiervan een overzicht gegeven, waarbij alleen de belangrijkste groepen zijn opgenomen; in bijlage 1 treft men een volledig overzicht aan van alle groepen van bedrijven.

Van de 1167 steekproefbedrijven in 1964 was in 1969 op 70% nog hetzelfde bedrijfshoofd met als hoofdberoep landbouwer aanwezig. Daarnaast had 5% van de bedrijven in 1969 hetzelfde bedrijfshoofd als in 1964, maar dit bedrijfshoofd was in 1969 geen landbouwer meer. Op 10% van de bedrijven had tussen 1964 en 1969 een overdracht aan een ander bedrijfshoofd, dat in 1969 ook landbouwer als hoofdberoep had, plaats. Verder is 8% van de bedrijven tussen 1964 en 1969 opgeheven. Ten slotte zijn er nog enkele bedrijven gesplitst (9), kleiner geworden dan 10 sbe (31) of voortgezet door de weduwe (8). Enkele bedrijfshoofden hebben een ander bedrijf gekregen (24). Deze laatste vier groepen zijn samen met de overdrachten aan niet-landbouwers ondergebracht in één groep : de overige bedrijven.

Van de 955 steekproefbedrijven in 1969 had 79% in 1964 hetzelfde bedrijfshoofd met ook als hoofdberoep landbouwer; 3% van de bedrijven had in 1964 weliswaar hetzelfde bedrijfshoofd, maar dat bedrijfshoofd was in 1964 nog geen landbouwer. Daarnaast is 12% van de bedrijven overgenomen van een bedrijfshoofd, dat in 1964 ook landbouwer was. Verder is 3% van de bedrijven nieuw gesticht. De groep overige bedrijven (30) omvat 5 overdrachten van niet-landbouwers aan landbouwers; 7 bedrijven, die door de weduwe worden voortgezet; 17 bedrijfswisselingen en 1 bedrijf, dat in 1964 nog kleiner was dan 10 sbe.

Tabel 1. De steekproefbedrijven naar groepen in 1964 en 1969

Groepen van bedrijven	Aantal bedr.	In %
Alle bedrijven in de steekproef van 1964	1167	100
in 1969 :		
met hetzelfde bedrijfshoofd en ook landbouwer	817	70
met hetzelfde bedrijfshoofd en geen landbouwer meer	57	5
met een ander bedrijfshoofd en ook landb. (overdr.)	119	10
niet meer aanwezig; opgeheven	93	8
overige bedrijven	81	7
Alle bedrijven in de steekproef van 1969	955	100
in 1964 :		
met hetzelfde bedrijfshoofd en ook landbouwer	759	79
met hetzelfde bedrijfshoofd, maar nog geen landbouwer	24	3
met een ander bedrijfshoofd en ook landb. (overdr.)	114	12
nog niet aanwezig; nieuw-stichtingen	28	3
overige bedrijven	30	3

§ 2. De produktieomvang (in sbe) van de bedrijven

Zoals te verwachten was, bestaan er tussen de verschillende groepen van bedrijven grote verschillen in de produktieomvang van de bedrijven. De opgeheven bedrijven waren in 1964 over het algemeen zeer klein, 85% was kleiner dan 60 sbe 1). Ook de bedrijven waarvan het bedrijfshoofd in 1969 geen landbouwer meer was, waren over het algemeen zeer klein; 71% was in 1964 kleiner dan 60 sbe. Bij de groep overige bedrijven kwamen eveneens veel kleine bedrijven voor: 61% was kleiner dan 60 sbe. Daarentegen waren de overgedragen bedrijven in 1964 over het algemeen naar verhouding iets groter.

Tussen 1964 en 1969 is de produktieomvang per bedrijf sterk gestegen. In 1964 was de gemiddelde produktieomvang van de steekproefbedrijven 71 sbe, in 1969 was dat 95 sbe.

In 1969 treft men naar verhouding de meeste bedrijven met een geringe produktieomvang aan bij de bedrijven, waarvan het bedrijfshoofd tussen 1964 en 1969 landbouwer is geworden, bij de nieuw gestichte bedrijven en bij de "overige" bedrijven. Van deze drie groepen was in 1969 resp. 45, 35 en 33% kleiner dan 60 sbe. De overgenomen bedrijven daarentegen zijn over het algemeen groter.

Ondanks de iets gunstiger situatie bij de overdrachten, moet men toch concluderen, dat er zowel voor als na de overdracht bij deze groep van bedrijven nog veel bedrijven voorkomen met een te geringe produktieomvang.

1) Voor een verklaring van dit begrip zie bijlage 2.

Tabel 2. Proc. verdeling van het aantal bedrijven naar produktie-
omvang in 1964 en 1969

Groepen van bedrijven	Aantal bedr.	Bedrijven in % naar pro- duktieomvang in sbe				Gemidd. pr. omv. in sbe
		< 60	60-90	90-120	≤ 120	
Alle bedrijven in 1964	1 167	40	34	17	9	71
in 1969 :						
zelfde bedr. hoofd, ook landb.	817	31	41	20	8	76
" " " , geen "	57	71	14	7	8	52
ander " " , ook land- bouwer (overdrachten)	119	30	32	20	18	85
opgeheven	93	85	12	2	1	39
overige bedrijven	81	61	21	7	11	60
Alle bedrijven in 1969	955	27	25	24	24	95
in 1964 :						
zelfde bedr. hoofd, ook landb.	759	28	26	24	22	95
" " " , geen "	24	45	17	13	25	80
ander " " , ook land- bouwer (overdrachten)	114	13	29	25	33	107
nieuw gesticht	28	35	29	21	15	78
overige bedrijven	30	33	27	20	20	84

§ 3. De produktieomvang (in sbe) van de produktie- takken 1)

De verschillen in produktieomvang van de takken tussen de onderscheiden groepen van bedrijven zijn over het algemeen niet groot. Alleen de opgeheven bedrijven en de bedrijven, waarvan het bedrijfshoofd uit de landbouw is gestapt, hadden in 1964 naar verhouding meer kleine eenheden. Bij deze twee groepen van bedrijven waren in 1964 resp. 50 en 43% van de eenheden kleiner dan 10 sbe, terwijl er betrekkelijk weinig eenheden van meer dan 20 sbe voorkwamen.

In 1969 kwamen op de nieuw gestichte bedrijven naar verhouding nog veel kleine eenheden voor; 40% was kleiner dan 10 sbe. Verder waren er in 1969 nauwelijks verschillen tussen de groepen van bedrijven, alleen bij de overgedragen bedrijven is de gemiddelde produktieomvang per tak iets groter dan bij de andere groepen.

1) In deze paragraaf zijn alleen de produktietakken groter dan 2,5 sbe opgenomen. Er worden 9 produktietakken onderscheiden : akkerbouw, tuinbouw, melkvee, mestvee, mestkalveren, fokzeugen, mestvarkens, leghennen en slachtkuikens.

Tabel 3. Proc. verdeling van het aantal produktietakken naar produktie-omvang in 1964 en 1969

Groepen van bedrijven	Aantal prod. takken	Produktietakken in % naar omvang in sbe				Gemidd. pr.omv. in sbe
		< 10	10-20	20-40	≥ 40	
Alle bedrijven in 1964	4 166	34	28	25	13	20
in 1969 :						
zelfde bedr. hoofd, ook landb.	3 001	32	28	27	13	20
" " " , geen "	184	43	30	21	6	16
ander " " , ook landbouwer (overdrachten)	452	33	26	23	18	22
opgeheven	279	50	43	4	3	13
overige bedrijven	250	43	28	16	13	19
Alle bedrijven in 1969	2 899	25	25	22	28	31
in 1964 :						
zelfde bedr. hoofd, ook landb.	2 318	25	26	22	27	31
" " " , geen "	62	26	18	28	28	31
ander " " , ook landbouwer (overdrachten)	358	22	20	26	32	34
nieuw gesticht	74	40	14	19	27	29
overige bedrijven	87	24	34	17	25	29

§ 4. Het aantal produktietakken 1) per bedrijf

Wat betreft het aantal produktietakken per bedrijf bestaan er tussen de diverse groepen van bedrijven vrij grote verschillen. Van de na 1964 opgeheven bedrijven, de bedrijven waarvan het bedrijfshoofd in 1969 geen landbouwer meer was en van de overige bedrijven, had resp. 35, 32 en 31% een of twee takken, tegen 15% van alle bedrijven. Bij de overgedragen bedrijven kwamen naar verhouding de meeste bedrijven voor met 5 of meer takken.

Ook in 1969 waren er verschillen tussen de groepen van bedrijven. Relatief de meeste bedrijven met één of twee takken kwamen in dat jaar voor bij de nieuw gestichte bedrijven en bij de bedrijven, waarvan het bedrijfshoofd tussen 1964 en 1969 landbouwer is geworden, namelijk 50 resp. 46%. Tussen de andere groepen waren er in 1969 slechts kleine verschillen.

1) In deze paragraaf worden alleen die produktietakken geteld, die groter zijn dan 2,5 sbe.

Tabel 4. Proc. verdeling van het aantal bedrijven naar aantal produktie-takken per bedrijf in 1964 en 1969

Groepen van bedrijven	Aantal bedr.	Bedrijven in % naar aantal prod. takken					Gemidd. aant. takken
		1	2	3	4	≥ 5	
Alle bedrijven in 1964	1 167	1	14	32	36	17	3,6
in 1969 :							
zelfde bedr.hoofd, ook landb.	817	1	10	32	40	17	3,7
" " " ,geen "	57	4	28	25	33	10	3,2
ander " " ,ook landbouwer (overdrachten)	119	2	13	25	32	28	3,8
opgeheven	93	4	31	35	19	11	3,0
overige bedrijven	81	4	27	40	19	10	3,1
Alle bedrijven in 1969	955	5	23	43	22	7	3,0
in 1964 :							
zelfde bedr.hoofd, ook landb.	759	4	23	44	22	7	3,1
" " " ,geen "	24	21	25	38	8	8	2,6
ander " " ,ook landbouwer (overdrachten)	114	1	22	47	26	4	3,1
nieuw gesticht	28	11	39	25	25	-	2,6
overige bedrijven	30	10	17	53	13	7	2,9

§ 5. De specialisatie-index 1)

In 1964 waren er tussen de groepen van bedrijven geen grote verschillen in de specialisatie-index per bedrijf. Alleen de groep "overige" bedrijven had relatief weinig bedrijven met een zeer lage specialisatie-index en dus een hogere gemiddelde specialisatie-index.

In 1969 waren er enkele groepen, die veel sterker van het totaalbeeld afweken. Zo had van de nieuw gestichte bedrijven 47% een specialisatie-index van 60 of meer en bedroeg de gemiddelde specialisatie-index van deze groep 62. Ook in de groep bedrijven met een bedrijfshoofd, dat tussen 1964 en 1969 landbouwer is geworden, kwamen wat meer vereenvoudigde bedrijven voor. De laagste gemiddelde specialisatie-index hadden in 1969 de overgenomen bedrijven.

1) Voor een verklaring van het begrip specialisatie-index, zie bijlage III.

Tabel 5. Proc. verdeling van het aantal bedrijven naar specialisatie-index in 1964 en 1969

Groepen van bedrijven	Aant. bedr.	Bedrijven in % met een specialisatie-index van					Gem. spec. index
		< 30	30-40	40-50	50-60	≥ 60	
Alle bedrijven in 1964	1 167	17	38	26	12	7	41
in 1969 :							
zelfde bedr. hoofd, ook landb.	817	18	38	26	12	6	40
" " " , geen "	57	23	35	18	16	8	42
ander " " , ook landbouwer (overdrachten)	119	19	33	29	13	6	40
opgeheven	93	9	43	27	13	8	42
overige bedrijven	81	10	33	26	17	14	44
Alle bedrijven in 1969	955	6	24	28	19	23	50
in 1964							
zelfde bedr. hoofd, ook landb.	759	7	24	28	18	23	50
" " " , geen "	24	4	29	17	21	29	57
ander " " , ook landbouwer (overdrachten)	114	4	23	32	23	18	48
nieuw gesticht	28	-	18	21	14	47	62
overige bedrijven	30	3	20	27	17	33	53

HOOFDSTUK III

De ontwikkelingen op de bedrijven met hetzelfde bedrijfshoofd in beide peiljaren

§ 1. De produktieomvang (in sbe) van de bedrijven

Het aantal bedrijven met 90 sbe en meer is van 1964 tot 1969 sterk toegenomen, nl. met 71% (tabel 6). Het aantal bedrijven van 30-60 sbe is gedaald en wel met 31%. Opvallend is het feit, dat het aantal bedrijven van 10-30 sbe meer dan verdubbeld is en dat een vrij hoog percentage tot deze klasse is "toegetreden". Vermoedelijk betreft het hier voor een belangrijk deel z.g. "uitdrijvers".

In de periode 1964-1969 is 41% van de onderzochte bedrijven niet van produktieomvangklasse veranderd. Het betreft hier voor een belangrijk deel bedrijven met een tamelijk lage produktieomvang. In 59% van de gevallen is er wel een verandering van klasse opgetreden (op 44% van de bedrijven was dit een vergroting en op 15% een verkleining). Was er sprake van een verandering, dan betekende dit meestal een overgang naar de meest nabijgelegen klasse (zie bijlage IV, tabel a). De gemiddelde produktieomvang per bedrijf nam toe van 76 sbe in 1964 naar 94 sbe in 1969, hetgeen een stijging van 24% betekent.

Tabel 6. Veranderingen in de produktieomvang v.d. bedrijven 1964-1969

Produktieomvang (sbe)	Aantal bedr. in 1964	Naar een andere klasse (in % van a)	Toegetreden tot deze klasse (in % van d)	Aantal bedr. in 1969
	a	b	c	d
10- 30	56	18	64	128
30- 60	438	54	33	296
60- 90	656	61	40	424
90-120	298	65	73	380
120-150	92	81	90	173
≥150	36	14	82	175
Alle bedrijven	1576	59	59	1576

§ 2. De produktieomvang (in sbe) van de produktietakken

Van de negen onderscheiden produktietakken hadden de onderzochte bedrijven er in 1964 gemiddeld 3,7. In 1969 was dat gedaald tot 3,1. Eén op elke vier bedrijven stootte één of meer produktietakken af; één op

elke negen bedrijven nam er daarentegen één of meer produktietakken bij.

De afgestoten takken waren over het algemeen klein; 66% had een omvang van minder dan 10 sbe. Gemiddeld waren de afgestoten takken 10 sbe. Gemiddeld waren de aangetrokken takken waren dooreengenomen iets groter; toch was nog ruim de helft kleiner dan 10 sbe, terwijl de gemiddelde omvang 15 sbe bedroeg.

Tabel 7. De produktieomvang van de takken in 1964 en 1969

		Produktietakken in % naar omvang in sbe					Gem.prod.- omvang in sbe
		3-10	10-20	20-40	40-60	≥60	
1964	alle takken in 1964	32	29	27	9	3	20
	na 1964 afgestoten	66	24	9	1	-	10
	in 1969 nog aanwezig	20	30	33	13	4	24
	in 1964 reeds aanwezig	22	25	23	16	14	33
1969	na 1964 aangetrokken	52	25	13	6	4	15
	alle takken in 1969	25	25	22	15	13	31

Van alle in 1964 aanwezige produktietakken was 61% kleiner dan 20 sbe en slechts 12% groter dan 40 sbe. In 1969 is het beeld iets gunstiger: 50% is kleiner dan 20 sbe, terwijl 28% 40 sbe of meer heeft. De gemiddelde produktieomvang per tak nam toe van 20 sbe in 1964 tot 31 sbe in 1969. Deze toeneming is voor een deel tot stand gekomen door het afgestoten van overwegend kleine eenheden, hoewel daarnaast ook weer, zij het in mindere mate, vrij kleine eenheden zijn aangetrokken. Voor een ander deel is de toeneming tot stand gekomen door uitbreiding van de bestaande produktietakken.

Tussen 1964 en 1969 is 53% van de in beide jaren aanwezige takken van produktieomvangklasse veranderd (tabel 8); in 35% van de gevallen was dit een vergroting en in 18% een verkleining. Verandering van produktieomvangklasse betekende meestal een overgang naar de dichtstbijgelegen klasse (zie bijlage IV, tabel b). De gemiddelde produktieomvang van de zowel in 1964 als in 1969 aanwezige takken nam toe van 24 sbe tot 33 sbe.

Tabel 8. Veranderingen in de produktieomvang van de (in 1964 en 1969 aanwezige) takken, 1964-1969

Produktie- omvang (sbe)	Aantal takken in 1964	Naar een an- dere klasse (in % van a)	Toegetreden tot deze klasse (in % van d)	Aantal takken in 1969
	a	b	c	d
3-10	853	44	44	855
10-20	1 297	54	53	1 283
20-40	1 413	58	58	1 411
40-60	538	63	64	556
≥ 60	175	22	19	171
Alle takken	4 276	53	53	4 276

§ 3. Het aantal produktietakken per bedrijf

Het aantal bedrijven met 4 of meer takken is sterk verminderd, nl. met 77% (tabel 9). Daarentegen nam het aantal bedrijven met 1 t/m 3 takken toe met 66%. Het gemiddelde aantal takken per bedrijf daalde van 3,7 in 1964 naar 3,0 in 1969.

Tabel 9. Veranderingen in het aantal takken per bedrijf, 1964-1969

Aantal takken	Aantal bedr. in 1964	Naar een an- dere klasse (in % van a)	Toegetreden tot deze klasse (in % van d)	Aantal bedr. in 1969
	a	b	c	d
1	14	7	84	79
2	170	45	73	349
3	495	51	65	701
4	585	73	54	341
≥ 5	312	80	42	106
Alle bedrijven	1 576	64	64	1 576

In totaal veranderde op 64% van de bedrijven het aantal aanwezige takken; op 10% van de bedrijven werd het aantal produktietakken uitgebreid en op 54% ingekrompen. De verandering in het aantal produktietakken betekende meestal een uitbreiding c.q. inkrimping met één tak. Er is echter ook een aantal bedrijven, waar een ingrijpende verandering is opgetreden (zie bijlage IV, tabel c). Zeer duidelijk blijkt uit tabel 9, dat het percentage bedrijven, waar geen verandering in het aantal takken plaatshad, toeneemt naarmate de bedrijven in 1964 minder produktietakken hadden. Hieruit - én uit de sterke "toetreding" tot de klassen met een gering aantal takken - komt de tendentie naar bedrijfsvereenvoudiging duidelijk naar voren.

§ 4. De specialisatie-index 1)

Uit tabel 10 blijkt, dat het aantal bedrijven met een specialisatie-index van 60 of meer zeer sterk is gestegen (met 234%) en dat het aantal bedrijven met een specificatie-index van minder dan 40 belangrijk is gedaald (met 48%). Ook dit toont aan, dat er bedrijfsvereenvoudiging is opgetreden.

Tabel 10. Veranderingen in de specialisatie-index van de bedrijven, 1964-1969

Specialisatie-index	Aantal bedr. in 1964	Naar een andere klasse (in % van a)	Toegetreden tot deze klasse (in % van d)	Aantal bedr. in 1969
	a	b	c	d
<30	295	78	37	103
30-40	592	69	48	354
40-50	397	66	70	455
50-60	182	75	84	297
60-80	84	65	87	242
≥80	26	20	83	125
Alle bedrijven	1576	69	69	1576

Van de onderzochte bedrijven kwam 69% in een andere specialisatie-indexklasse terecht; op 9% van de bedrijven betekende dit een verlaging en op 60% een verhoging van de specialisatie-index. Meestal hield dit een overgang in naar de dichtstbijgelegen klassen (zie bijlage IV, tabel d).

1) De bedrijven met een specialisatie-index van ≥ 80 zijn sterk vereenvoudigd en van 60-80 matig vereenvoudigd. De bedrijven met een s.i. van ≤ 30 zijn sterk gevarieerd en 30-40 matig gevarieerd. De bedrijven met een s.i. van 40-60 nemen een tussenpositie in.

HOOFDSTUK IV

De ontwikkelingen op de overgedragen bedrijven

§ 1. De produktieomvang (in sbe) van de bedrijven

Tussen 1964 en 1969 heeft op een aantal overgedragen bedrijven waar beide bedrijfshoofden het bedrijf als hoofdberoep exploiteerden 1) een aanmerkelijke uitbreiding van de produktieomvang plaatsgehad. Zo nam de gemiddelde produktieomvang per bedrijf toe van 84 sbe tot 106 sbe, ofwel met 26%. Van de overgedragen bedrijven bleef tussen 1964 en 1969 40% in dezelfde klasse van produktieomvang; 48% ging naar een hogere klasse en 12% naar een lagere klasse.

Tabel 11. Veranderingen in de produktieomvang v.d. bedrijven, 1964-1969

Produktie- omvang sbe	Aantal bedr. in 1964	Naar een an- dere klasse (in % van a)	Toegetreden tot deze klasse (in % van d)	Aantal bedr. in 1969
	a	b	c	d
10- 30	12	83	50	4
30- 60	56	68	40	30
60- 90	83	59	50	67
90-120	43	56	68	59
120-150	20	55	79	43
≥150	19	42	63	30
Alle bedrijven	233	60	60	233

§ 2. De produktieomvang (in sbe) van de produktie- takken

In 1964 telden de onderzochte bedrijven gemiddeld 3,8 produktietakken, een aantal, dat in 1969 tot 3,5 was teruggelopen. Bijna één op elke drie bedrijven stootte één of meer produktietakken af, ongeveer één op elke zeven nam er daarentegen één of meer produktietakken bij.

1) Overdrachten van landbouwers aan niet-landbouwers of van niet-landbouwers aan landbouwers zijn dus buiten beschouwing gebleven.

De afgestoten takken waren over het algemeen klein; 60% was kleiner dan 10 sbe 1) en 26% tussen 10 en 20 sbe, terwijl het gemiddelde 11 sbe per tak bedroeg. De 96 aangetrokken takken waren over het algemeen groter, maar ook hiervan was 69% kleiner dan 20 sbe en slechts 10% groter dan 40 sbe, terwijl het gemiddelde 26 sbe bedroeg.

Van alle in 1964 aanwezige eenheden was 59% kleiner dan 20 sbe en slechts 16% groter dan 40 sbe. Tussen 1964 en 1969 is de situatie verbeterd. In 1969 was echter ook nog 43% van de eenheden kleiner dan 20 sbe en slechts 31% groter dan 40 sbe. De gemiddelde produktieomvang van de produktietakken op de overgedragen bedrijven steeg in deze periode van 22 tot 35 sbe. Deze verbetering is gedeeltelijk tot stand gekomen door het afstoten van over het algemeen veel kleine eenheden. Het effect hiervan is gedeeltelijk teniet gedaan, doordat veel aangetrokken eenheden ook niet groot waren. Daarnaast is de verbetering tot stand gekomen door uitbreiding van de bestaande produktietakken.

Tabel 12. De produktieomvang van de produktietakken in 1964 en 1969

		Produktietakken in % naar omvang in sbe					Gem.prod.- omvang in sbe
		3-10	10-20	20-40	40-60	≥60	
1964	alle takken in 1964	32	27	25	11	5	22
	na 1964 afgestoten	60	26	9	4	1	11
	in 1969 nog aanwezig	20	27	32	14	7	26
	in 1964 reeds aanwezig	18	20	27	15	20	36
1969	na 1964 aangetrokken	41	28	21	4	6	26
	alle takken in 1969	21	22	26	13	18	35

Van de 616 in beide jaren aanwezige produktietakken viel 43% in 1964 en 1969 in dezelfde omvangsklasse, 40% ging naar een grotere en 17% naar een kleinere klasse. De meeste vergrotingen en verkleiningen betekenden een overgang naar de meest nabijgelegen klasse (zie bijlage V, tabel b). Opmerkelijk is het hoge percentage (49%) eenheden, dat van de klasse 40-60 sbe in 1964 naar de klasse groter dan 60 sbe overging.

1) 10 sbe komt ongeveer overeen met: 2,5 ha akkerbouw, 0,6 ha opengrondstuintbouw, 3 melkkoeien, 12 stuks mestvee, 25 mestkalveren, 6 fokzeugen, 60 mestvarkens, 500 leghennen of 2500 slachtkuikens.

Tabel 13. Veranderingen in de productieomvang van de in 1964 en 1969 aanwezige takken

Productie- omvang sbe	Aantal takken in 1964	Naar een an- dere klasse (in % van a)	Toegetreden tot deze klasse (in % van d)	Aantal takken in 1969
	a	b	c	d
3-10	122	58	56	109
10-20	164	64	53	127
20-40	196	56	49	169
40-60	89	66	67	90
≥60	45	17	69	121
Alle takken	616	57	57	616

§ 3. Het aantal produktietakken per bedrijf

In de periode 1964 - 1969 verminderde het aantal produktietakken per bedrijf van gemiddeld 3,8 tot 3,1. Het aantal bedrijven met slechts één produktietak is in beide jaren te verwaarlozen. Het aantal bedrijven met 2 of 3 takken nam tussen 1964 en 1969 sterk toe; namelijk met 85%, terwijl het aantal bedrijven met 4 of meer takken sterk daalde, namelijk met 56%. Dit betekent, dat er een tamelijk sterke vereenvoudiging van de bedrijfsopzet heeft plaatsgehad op een aantal overgedragen bedrijven. Ten opzichte van de bedrijven met in 1964 en 1969 hetzelfde bedrijfshoofd zijn de overgedragen bedrijven zowel vóór als ná de overdracht iets meer gevarieerd van opzet.

Van de overgedragen bedrijven had 27% in 1969 hetzelfde aantal produktietakken als in 1964; dit percentage is lager naarmate in 1964 het aantal takken groter was. 60% van de bedrijven had in 1969 één of meer takken minder dan in 1964. Dit percentage neemt toe, naarmate in 1964 het aantal takken groter was (zie bijlage V, tabel c). Slechts 13% van de bedrijven heeft er in deze periode één of meer takken bij gekregen.

Tabel 14. Veranderingen in het aantal takken per bedrijf, 1964-1969

Aantal takken	Aantal bedr. in 1964	Naar een an- dere klasse (in % van a)	Toegetreden tot deze klasse (in % van d)	Aantal bedr. in 1969
	a	b	c	d
1	2	100	100	3
2	25	60	83	58
3	66	52	71	110
4	81	81	70	50
≥5	59	88	42	12
Alle bedrijven	233	73	73	233

§ 4. De specialisatie-index 1)

Tussen 1964 en 1969 is op een groot aantal bedrijven de specialisatie-index gestegen. Dit betekent, dat op deze bedrijven een vereenvoudiging van de bedrijfsopzet heeft plaatsgehad.

Van de overgedragen bedrijven viel slechts 26% in 1964 en 1969 in dezelfde specialisatie-indexklasse. 61% van de bedrijven kwam in 1969 in een hogere klasse en 13% in een lagere.

Tabel 15. Veranderingen in de specialisatie-index van de bedrijven, 1964-1969

Specialisatie-index	Aantal bedr. in 1964	Naar een andere klasse (in % van a)	Toegetreden tot deze klasse (in % van d)	Aantal bedr. in 1969
	a	b	c	d
<30	47	87	40	10
30-40	80	74	63	56
40-50	66	64	63	65
50-60	27	78	89	56
60-80	10	70	91	34
≥ 80	3	100	100	12
Alle bedrijven	233	74	74	233

1) Bedrijven met een s.i. van ≥ 80 zijn sterk vereenvoudigd en van 60-80 matig vereenvoudigd. De bedrijven met een S.I. van ≤ 30 zijn sterk gevarieerd, van 30-40 matig gevarieerd. De bedrijven met een s.i. van 40-60 nemen een tussenpositie in.

Samenvatting

Dit onderzoek inzake de produktieomvang en het produktiepatroon van de landbouwbedrijven op de Midden- en Oostbrabantse en de Noord-limburgse zandgronden, heeft betrekking op de jaren 1964 en 1969. De volgende punten werden aan de orde gesteld:

- de ontwikkeling van de produktieomvang van de bedrijven;
- de ontwikkeling van de omvang van de verschillende produktietakken op de bedrijven;
- de ontwikkeling van het aantal produktietakken op de bedrijven;
- de ontwikkeling van de specialisatie-index 1).

Bij het onderzoek zijn alleen bedrijven betrokken, w.v. het hoofdberoep van het bedrijfshoofd landbouwer is, en welke ≥ 10 sbe zijn. Met betrekking tot de omvang van de afzonderlijke takken is 2,5 sbe 2) als benedengrens genomen.

In het inmiddels verschenen eerste deelrapport werd de situatie op de bedrijven in 1964 vergeleken met die in 1969. In dit tweede deelrapport is de aandacht gericht op de ontwikkeling, die bepaalde groepen van bedrijven (overgedragen bedrijven, bedrijven met hetzelfde bedrijfs-hoofd in beide peiljaren) te zien hebben gegeven.

Groepen van bedrijven

In het hiernavolgende staatje is een overzicht gegeven van de onderscheiden groepen en van de aantallen bedrijven per groep.

-
- 1) Voor een uiteenzetting van het begrip specialisatie-index wordt verwezen naar bijlage III.
  - 2) 2,5 sbe komt ongeveer overeen met: 0,6 ha akkerbouw, 0,15 ha tuinbouw (open grond), 1 melkkoe, 3 stuks mestvee, 6 mestkalveren, 1,5 fokzeug, 15 mestvarkens, 125 leghennen of 625 slachtkuikens (zie ook bijlage II).

Groepen van bedrijven	Aantal bedr.	%
Bedrijven in de steekproef-1964	1 167	100
in 1969 :		
met hetzelfde bedrijfshoofd (ook landbouwer)	817	70
met hetzelfde bedrijfshoofd (geen landbouwer meer)	57	5
met ander bedrijfshoofd (ook landbouwer)		
(bedrijfsoverdracht)	119	10
niet meer aanwezig (bedrijfsopheffing)	93	8
overige bedrijven	81	7
Bedrijven in de steekproef-1969	955	100
in 1964 :		
met hetzelfde bedrijfshoofd (ook landbouwer)	759	79
met hetzelfde bedrijfshoofd (nog geen landbouwer)	24	3
met ander bedrijfshoofd (ook landbouwer)		
(bedrijfsoverdracht)	114	12
nog niet aanwezig (nieuw-stichting)	28	3
overige bedrijven	30	3

Verschillen tussen de onderscheiden groepen van bedrijven

Zoals te verwachten was, bleken er tussen de diverse groepen van bedrijven grote verschillen te bestaan in de bedrijfsomvang. De tussen 1964 en 1969 opgeheven bedrijven waren in 1964 gemiddeld genomen het kleinst (39 sbe). Ook de bedrijven, waarvan het bedrijfshoofd in 1969 niet meer landbouwer als hoofdberoep had, hadden over het algemeen een geringe produktieomvang (52 sbe gemiddeld per bedrijf). Bij de "overige" bedrijven kwamen eveneens vrij veel kleine bedrijven voor (gemiddelde produktieomvang per bedrijf in 1964: 60 sbe). De hoogste gemiddelde produktieomvang in 1964 hadden de overgedragen bedrijven en de bedrijven met hetzelfde bedrijfshoofd (ook landbouwer) met resp. 85 sbe en 76 sbe.

Van de bedrijven, waarvan het bedrijfshoofd tussen 1964 en 1969 landbouwer is geworden was het % kleine bedrijven het grootst (gem. bedrijfsomvang 80 sbe). Van de nieuw gestichte bedrijven en van de "overige" bedrijven was de omvang resp. 78 en 84 sbe. De overgenomen bedrijven en de bedrijven met hetzelfde bedrijfshoofd (ook landbouwer) waren aanzienlijk groter (gemiddeld 107 sbe, resp. 95 sbe).

Met betrekking tot de omvang van de produktietakken zijn de verschillen tussen de onderscheiden groepen veel kleiner. Alleen de opgeheven bedrijven en de bedrijven, waarvan het bedrijfshoofd geen landbouwer meer is in 1969, hadden in 1964 naar verhouding veel kleine eenheden en hadden ook de laagste gemiddelde omvang per tak. De verschillen tussen de onderscheiden groepen zijn in 1969 nog kleiner.

Wat het aantal produktietakken en de specialisatie-index betreft zijn tussen de diverse groepen niet onbelangrijke verschillen aanwezig.

Relatief de meeste bedrijven met één of twee takken trof men in 1964 aan bij de opgeheven bedrijven, de bedrijven waarvan het bedrijfshoofd in 1969 geen landbouwer meer is en bij de "overige" bedrijven. Het betrof hier waarschijnlijk voor een belangrijk deel z.g. "uitdrijvers". Van de overgedragen bedrijven en van de bedrijven met in beide peiljaren hetzelfde bedrijfshoofd met landbouwer als hoofdberoep, had een hoog percentage relatief veel takken; het gemiddelde aantal takken is bij deze twee groepen ook het hoogst (3,8 resp. 3,7). Ten aanzien van de specialisatie-index waren er in 1964 geen grote verschillen; alleen de "overige" bedrijven wijken iets af.

In 1969 gaven de nieuw gestichte bedrijven en de bedrijven, waarvan het bedrijfshoofd tussen 1964 en 1969 landbouwer is geworden, het laagste gemiddelde aantal takken per bedrijf te zien. Dit zijn tevens de twee groepen, die de hoogste gemiddelde specialisatie-index vertoonden.

De ontwikkelingen op de bedrijven met hetzelfde bedrijfshoofd in beide peiljaren

Van 59% van de bedrijven die in beide peiljaren hetzelfde bedrijfshoofd hadden met landbouwer als hoofdberoep is de produktieomvang tussen 1964 en 1969 van produktieomvangklasse veranderd; op 44% van de bedrijven was dit een vergroting en op 15% een verkleining. Meestal betekenden deze veranderingen een overgang naar de meest nabijgelegen klasse. De in dezelfde klasse gebleven bedrijven zijn voor een groot deel bedrijven met een tamelijk geringe produktieomvang. De gemiddelde produktieomvang per bedrijf nam toe van 76 sbe in 1964 naar 94 sbe in 1969, hetgeen een stijging van 24% inhoudt.

De in de periode 1964-1969 afgestoten takken waren over het algemeen klein (gemiddeld 10 sbe); de aangetrokken takken waren dooreengenoemen iets groter (15 sbe). Van de zowel in 1964 als in 1969 aanwezige takken veranderde 53% van omvangklasse (waarvan 35% een vergroting en 18% een verkleining met zich meebracht). De gemiddelde omvang van de zowel in 1964 als in 1969 aanwezige takken nam toe van 24 sbe in 1964 naar 33 sbe in 1969.

In totaal veranderde op 64% van de bedrijven het aantal aanwezige takken; op 10% van de bedrijven werd het aantal produktietakken uitgebreid en op 54% ingekrompen. De verandering in het aantal produktietakken beperkte zich meestal tot een uitbreiding c.q. inkrimping met één tak. Het gemiddelde aantal takken per bedrijf daalde van 3,7 in 1964 naar 3,0 in 1969.

Ten slotte de specialisatie-index. Uit het onderzoek kwam naar voren, dat 69% van de onderzochte bedrijven tussen 1964 en 1969 in een andere specialisatie-indexklasse terechtgekomen is; op 9% van de bedrijven was dit een verlaging en op 60% een verhoging. Meestal hield dit een overgang in naar één van de dichtstbijgelegen klasse.

De ontwikkelingen op de overgedragen bedrijven

Op de eerste plaats kwam uit het onderzoek naar voren, dat op 40% van de overgenomen bedrijven de produktieomvang niet of niet noemenswaard veranderde; 48% van de bedrijven ging tussen 1964 en 1969 naar een hogere en 12% naar een lagere produktieomvangklasse. In 1964 was 65% van de over te dragen bedrijven kleiner dan 90 sbe, terwijl in 1969 44% van de inmiddels overgenomen bedrijven beneden deze grens lag. Tussen 1964 en 1969 nam de gemiddelde produktieomvang per bedrijf toe van 84 sbe tot 106 sbe; dit komt neer op 26%, hetgeen iets meer is dan de bedrijven met in beide peiljaren hetzelfde bedrijfshoofd te zien gaven 24%. De van de in 1964 aanwezige afgestoten takken waren over het algemeen klein (gemiddeld 11 sbe). De aangetrokken takken waren dooreengenomen belangrijk groter: zij waren gemiddeld 26 sbe. Van de zowel in 1964 als in 1969 aanwezige takken veranderde 43% niet van omvangklasse en 57% wel (waarvan 40% een vergroting en 17% een verkleining met zich meebracht). De gemiddelde produktieomvang van de zowel in 1964 als in 1969 aanwezige takken nam toe van 26 sbe in 1964 naar 36 sbe in 1969.

Tussen 1964 en 1969 veranderde op 73% van de bedrijven het aantal produktietakken; op 13% van de bedrijven had een uitbreiding van het aantal takken plaats en op 60% een vermindering. Meestal beperkten deze veranderingen zich tot een uitbreiding resp. inkrimping met één tak. Het gemiddelde aantal produktietakken per bedrijf verminderde in de periode, waarin de bedrijfsoverdracht plaatshad, van 3,8 in 1964 tot 3,1 in 1969.

Uit het onderzoek bleek ten slotte nog, dat 61% van de bedrijven tussen 1964 en 1969 in een hogere en 13% in een lagere specialisatie-indexklasse terechtgekomen is; 26% veranderde niet van klasse.

BIJLAGE I

De steekproefbedrijven naar groepen van bedrijven in 1964 en 1969

Groepen van bedrijven	Aantal bedrijven		Bedrijven in %	
	1964	1969	1964	1969
Alle bedrijven, d.w.z. in steekproefjaar ≥ 10 sbe en met een landbouwer als bedrijfshoofd	1167	955	100	100
A. bedrijven met in 1964 en 1969 hetzelfde bedrijfshoofd.	874	783	75	82
waarvan :				
1. het bedrijfshoofd in 1964 en 1969 landbouwer is (1 en 6)	817	759	70	79
2. het bedrijfshoofd in 1964 wel en in 1969 geen landbouwer is (2)	57	-	5	-
3. het bedrijfshoofd in 1964 geen en in 1969 wel landbouwer is (7)	-	24	-	3
B. bedrijven met in 1969 een ander bedrijfshoofd als in 1964 (overdrachten)	128	119	11	12
1. waarvan het bedrijfshoofd in beide jaren landbouwer (3 en 8)	119	114	10	12
a. waarvan overdracht van vader aan zoon	96	84	8	9
b. waarvan overdracht aan een ander dan aan zoon	23	30	2	3
2. het bedrijfshoofd in 1964 en in 1969 geen landbouwer is (5)	9	-	1	-
a. waarvan overdracht van vader aan zoon	6	-	1	-
b. waarvan overdracht aan een ander dan een zoon	3	-	-	-
3. het bedrijfshoofd in 1964 en in 1969 wel landbouwer is (10)	-	5	-	-
a. waarvan overdracht van vader aan zoon	-	3	-	-
b. waarvan overdracht aan een ander dan aan een zoon	-	2	-	-
C. bedrijfshoofd tussen 1964 en 1969 overleden en weduwe het bedrijf voortzet (5 en 10)	8	7	1	1
D. bedrijfshoofd tussen 1964 en 1969 van bedrijf gewisseld is (5 en 10)	24	17	2	2
E. tussen 1964 en 1969 zijn opgeheven (4)	93	-	8	-
F. tussen 1964 en 1969 zijn gesplitst (5)	9	-	1	-
G. tussen 1964 en 1969 kleiner zijn geworden dan 10 sbe (5)	31	-	3	-
H. tussen 1964 en 1969 nieuw zijn gesticht (9)	-	28	-	3
I. tussen 1964 en 1969 groter zijn geworden dan 10 sbe (10)	-	1	-	-

Tussen haakjes, nummer(s) van de groepen in de tabellen van hoofdstuk II.

BIJLAGE II Standaardbedrijfseenheden

Standaardbedrijfseenheden (sbe) zijn verhoudingsgetallen voor de toegevoegde waarde in de verschillende produktierichtingen. Deze verhoudingsgetallen zijn gebaseerd op de hoogte van de netto-toegevoegde waarde op basis van factorkosten bij een moderne bedrijfsvoering volgens berekeningen van het LEI in 1968

Enkele gewassen en diersoorten naar aantal sbe

	sbe per ha of perdier		sbe per ha of perdier
Akkerbouw		Pit- en steenvruchten	20
Granen	3.0	Kleinfruit	
Hakvruchten		frambozen (jonger dan 1 jr.)	17
pootaardappelen	9.0	frambozen (1 jr. e.o.)	60
consumptieaardappelen	5.5	zw. bessen (jonger dan 3 jr.)	14
fabrieksaardappelen	5.5	zw. bessen (3 jr. e.o.)	27
aardapp. te velde verkocht	5.0	r. + w. bessen (jonger dan 4 jr.)	19
voeraardappelen	5.5	r. + w. bessen (4 jr. e.o.)	44
suikerbieten	6.5	overige	70
Peulvruchten		Tuinbouwzaden	22
conservenerwten	3.0	Bloemkwekerijgewassen	65
bruine bonen	4.5	Bloembollen en -knollen	
veldbonen (+ wikken)	4.5	hyacinthen	75
overige peulvruchten	4.5	tulpen	60
Vlas en zaden		narcissen	45
bietenzaad	9.0	gladiolen	35
graszaad	4.5	ov. bijgoed	60
overige zaden	4.5	Veehouderij	
Voedergewassen		Rundvee	
voerbieten	6.5	kalveren	0.7
klaver en luzerne	2.5	jongvee	0.7
hooi en kuilgras	-	melkkoelen	2.5
gras voor drogen	-	mestvee	0.8
nagewassen	-	dektieren	1.25
grasland	1.0	meststieren	0.8
Overige gewassen		mestkalveren	0.4
uien	14.0	Varkens	
pootbietjes	16.0	mestvarkens	0.16
asperges	17.0	opfokzeugen	0.16
Tuinbouw open grond		fokzeugen	1.6
Groente		beren	1.6
aardbeien	25	Pluimvee	
asperges (jonger dan 3 jr.)	7	hennen	0.02
asperges (3 jaar e.o.)	17	slachtkuikens	0.004
bloemkool	21	Schapen	0.25
doperwten	3		
tuinbonen	19		
vroege rode, witte en gele savoyekool	12		
poot- en plantuien	22		
zaaiuien	14		
zilveruitjes	9		
overige 1)	17		

1) Exclusief vroege aardappelen.

BIJLAGE III

Berekening van de specialisatie-index

De berekening van de specialisatie-index geschiedt als volgt:

1. Met behulp van de standaardbedrijfseenheden wordt per bedrijf berekend :
  - a) de totale produktieomvang in sbe;
  - b) de produktieomvang van de onderscheiden produktietakken (t.w. akkerbouw, tuinbouw, melkvee, mestvee, mestkalveren, mestvarkens, fokzeugen, legkippen en slachtkuikens).
2. De produktieomvang van de onderscheiden takken wordt vervolgens uitgedrukt in procenten van de totale produktieomvang van het bedrijf.
3. De specialisatie-index wordt dan verkregen door de kwadraten van deze percentages te sommeren en te delen door 100.

Bijvoorbeeld : een bedrijf heeft 10 melkkoeien, 10 stuks jongvee, 8 ha grasland, 20 fokzeugen, 200 mestvarkens en 500 leghennen.

Diersoort of gegevens	Aantallen	Standaardbedrijfseenheden		
		per dier 1)	aantal sbe	in %
Melkkoeien	10	2,5	25	22
Jongvee	10	0,7	7	6
Grasland	8 ha	1,0	8	7
Fokzeugen	20	1,6	32	28
Mestvarkens	200	0,16	32	28
Leghennen	500	0,02	10	9
Totaal			114	100

1) Zie bijlage 1.

In dit voorbeeld worden het jongvee en het grasland tot de melkveehouderij gerekend. Op dit bedrijf zijn dus 4 takken aanwezig: melkvee, mestvarkens, fokzeugen en legkippen.

De specialisatie-index van dit bedrijf is nu:

$$\frac{35^2 + 28^2 + 28^2 + 9^2}{100} = \frac{2874}{100} = 29$$

BIJLAGE IV De bedrijven met hetzelfde bedrijfshoofd in beide jaren

Tabel a. De bedrijven naar de produktieomvang in 1964 en 1969

Produktie- omvang	Aantal bedrijven in 1964	Bedrijven in % naar produktie- omvang in sbe in 1969						Gem.prod.- omv. in sbe in 1969
		10-30	30-60	60-90	90-120	120-150	≥150	
10 - 30 sbe	56	<u>82</u>	14	2	2	-	-	24
30 - 60 sbe	438	14	<u>46</u>	30	7	2	1	57
60 - 90 sbe	656	2	11	<u>39</u>	34	9	5	91
90 - 120 sbe	298	1	4	<u>11</u>	<u>35</u>	29	20	123
120 - 150 sbe	92	-	1	4	<u>22</u>	<u>19</u>	54	161
≥ 150 sbe	36	-	3	3	5	3	<u>86</u>	288
Alle bedrijven	1576	8	19	27	24	11	11	94
In 1964	1576	4	28	41	19	6	2	76

Onderstreept: percentage bedrijven, dat in 1964 en 1969 tot dezelfde produktieomvang-klasse behoort.

Tabel b. De in 1964 en 1969 aanwezige produktietakken naar omvang in 1964 en 1969

Produktie- omvang	Aantal takken in 1964	Produktietakken in % naar omvang in sbe in 1969					Gem.prod.- omv. in sbe in 1969
		3-10	10-20	20-40	40-60	≥60	
3 - 10 sbe	853	<u>56</u>	27	10	5	2	14
10 - 20 sbe	1297	26	<u>46</u>	20	5	3	18
20 - 40 sbe	1413	7	15	<u>42</u>	26	10	36
40 - 60 sbe	538	2	4	7	<u>37</u>	50	62
≥ 60 sbe	175	3	2	9	8	<u>78</u>	112
Alle takken	4276	22	25	23	16	14	33
In 1964	4276	20	30	33	13	4	24

Onderstreept: percentage takken, dat in 1964 en 1969 tot dezelfde produktieomvang-klasse behoort.

BIJLAGE IV (vervolg)

De bedrijven met hetzelfde bedrijfs hoofd in beide jaren

Tabel c. De bedrijven naar het aantal takken in 1964 en 1969

Aantal takken	Aantal bedr. in 1964	Bedrijven in % naar het aantal takken in 1969					Gem. aantal takken in 1969
		1	2	3	4	≥ 5	
1	14	<u>93</u>	7	-	-	-	1,1
2	170	14	<u>55</u>	26	5	-	2,2
3	495	5	<u>29</u>	<u>49</u>	14	3	2,8
4	585	2	14	52	<u>27</u>	5	3,2
≥ 5	312	2	10	33	35	<u>20</u>	3,6
Alle bedrijven	1576	5	22	44	22	7	3,0
In 1964	1576	1	11	32	37	19	3,7

Onderstreept: percentage bedrijven, dat in 1964 en 1969 hetzelfde aantal takken heeft.

Tabel d. De bedrijven naar de specialisatie-index in 1964 en 1969

Specialisatie-index	Aantal bedr. in 1964	Bedrijven in % met in 1969 een specialisatie-index van:						Gem. spec.-index in 1969
		< 30	30-40	40-50	50-60	60-80	≥ 80	
< 30	295	<u>22</u>	36	29	7	4	2	39
30 - 40	592	5	<u>31</u>	34	17	10	3	46
40 - 50	397	2	<u>11</u>	<u>34</u>	30	17	6	53
50 - 60	182	1	9	13	<u>25</u>	39	13	62
60 - 80	84	-	4	13	<u>11</u>	<u>35</u>	37	72
≥ 80	26	-	8	-	4	8	<u>80</u>	89
Alle bedrijven	1576	7	22	29	19	15	8	50
In 1964	1576	19	37	25	12	5	2	

Onderstreept: percentage bedrijven, dat in 1964 en 1969 tot dezelfde klasse behoorde.

BIJLAGE V

De overgedragen bedrijven

Tabel a. De bedrijven naar de productieomvang in 1964 en 1969

Productie- omvang	Aantal bedr. in 1964	Bedrijven in % naar productieomvang in sbe in 1969						Gem.prod.- omvang (sbe) in 1969
		10-30	30-60	60-90	90-120	120-150	≥ 150	
10 - 30 sbe	12	<u>17</u>	33	-	17	25	8	100
30 - 60 sbe	56	2	<u>32</u>	45	9	7	5	77
60 - 90 sbe	83	1	7	<u>41</u>	33	13	5	98
90 - 120 sbe	43	-	2	16	<u>44</u>	26	12	116
120 - 150 sbe	20	-	5	5	15	<u>45</u>	30	147
≥ 150 sbe	19	-	-	-	16	26	<u>58</u>	169
Alle bedrijven	233	2	13	29	25	18	13	106
In 1964	233	5	24	36	18	9	8	84

Onderstreept: bedrijven tussen 1964 en 1969 in dezelfde productieomvangklasse gebleven.

Tabel b. De produktietakken (in 1964 en 1969 aanwezig) naar omvang in 1964 en 1969

Productie- omvang	Aantal takken in 1964	Produktietakken in % naar omvang in sbe in 1969					Gem.prod.- omvang (sbe) in 1969
		3-10	10-20	20-40	40-60	≥ 60	
3 - 10 sbe	122	<u>42</u>	32	16	5	5	18
10 - 20 sbe	164	24	<u>36</u>	29	7	4	22
20 - 40 sbe	196	8	15	<u>44</u>	20	13	37
40 - 60 sbe	89	2	3	12	<u>34</u>	49	58
≥ 60 sbe	45	2	-	9	6	<u>83</u>	86
Alle takken	616	18	20	27	15	20	36
In 1964	616	20	27	32	14	7	26

Onderstreept: percentage takken tussen 1964 en 1969 in dezelfde omvangklasse gebleven.

BIJLAGE V (vervolg)

De overgedragen bedrijven

Tabel c. De bedrijven naar het aantal takken in 1964 en 1969

Aantal produktie- takken	Aantal bedr. in 1964	Bedrijven in % naar aantal tak- ken in 1969					Gem. aant. takken in 1969
		1	2	3	4	≥ 5	
1	2	-	50 ¹⁾	-	-	50 ¹⁾	3,5
2	25	-	<u>40</u>	56	-	4	2,7
3	66	3	<u>32</u>	<u>48</u>	15	2	2,8
4	81	-	20	<u>59</u>	<u>19</u>	2	3,0
≥ 5	59	2	17	27	<u>42</u>	<u>12</u>	3,5
Alle bedrijven	233	1	25	47	22	5	3,1
In 1964	233	1	11	28	35	25	3,8

1) Slechts één bedrijf.

Onderstreept: percentage bedrijven met in 1964 en 1969 hetzelfde aantal takken.

Tabel d. De bedrijven naar de specialisatie-index in 1964 en 1969

Specialisa- tie-index	Aantal bedr. in 1964	Bedrijven in % met in 1969 een specialisatie-index van:					
		<30	30-40	40-50	50-60	60-80	≥ 80
< 30	47	<u>13</u>	45	15	19	6	2
30 - 40	80	3	<u>26</u>	36	24	8	4
40 - 50	66	2	<u>18</u>	<u>36</u>	24	15	5
50 - 60	27	-	7	19	<u>22</u>	41	11
60 - 80	10	-	-	-	50	<u>30</u>	20
≥ 80	3	33	-	-	33	34	-
Alle bedrijven	233	4	24	28	24	15	5
In 1964	233	20	35	28	12	4	1

Onderstreept: percentage bedrijven in 1964 en 1969 in dezelfde specialisatie-index-klasse.